

Přednáška „Právo a ekonomická transformace“ na Právnické Fakultě MU

Renata Vlčková

Na základě pozvání Brněnského akademického klubu navštívil dne 27.10.1999 Právnickou fakultu MU předseda Poslanecké sněmovny a současně profesor ekonomie pan Václav Klaus.

Po přivítání členy Brněnského akademického klubu i vedením fakulty, zahájil svou přednášku na téma „Právo a ekonomická transformace“ v Aule MU.

Po úvodních slovech k vlastní charakteristice a systematické své přednášky byl jako první a stěžejní pro pochopení naší doby nastolen vztah kvality práva a tempa vývoje společnosti (společenské dynamiky), mezi nimiž existuje nepřímá úměrnost, která má i jisté negativní důsledky.

Je patrné, že společenská realita 90. let se měnila ve skocích a stále se ještě rychle mění. Právní řád byl původně připraven pro zcela jinou realitu, a i když se mimořádnou intenzitou tvorby nových zákonů rychle transformuje, příkop mezi realitou a právním řádem zůstává veliký. Díky tomu je i velký prostor pro jednání, které není právním řádem postihováno, a je zřetelné, že je tento volný prostor vyplňován různými lidskými aktivitami, které jsou oprávněně považovány za nepřijatelné, nespravedlivé, nemorální či destruktivní.

Druhý bod se týkal tvorby a novelizace zákonů za posledních deset let, kdy zákony byly tvořeny

a schvalovány ve složitém prostoru kýčovitě moralizování, lobbystického a nátlakového prosazování parciálních, profesně – skupinových zájmů a nemilosrdného politického boje o voliče.

O každém z vrcholů pomyslného trojúhelníku by bylo možné diskutovat. Za důležité je možné považovat i kýčovité moralizování, podle Václava Bělohradského – „rituální deklarování obecných hodnot“ a vyslovování vznešených, ale nepraktických výroků, které jsou nezávazné, z kterých nic neplyne a které nepomáhají řešit dilematické situace, před něž jsme v konkrétním životě stavěni.

Často se u nás objevuje i názor, že se dobré zákony měly přeložit. Transformační aspekt významné části našich zákonů se však překladem zajistit nedá. Přijetí zcela nového, cizího právního řádu vyvolává v jakékoli společnosti nemalé náklady, o jejichž rozsahu nás informuje příklad východního Německa, které dokonce nemuselo potřebné zákony ani překládat. Náklady jejich zavedení byly však enormní. Ještě dnes se roční pomoc západní části Německa jeho části východní rovná částce řádově 100 miliard marek, což je de facto hrubý domácí produkt celé dnešní České republiky. Rychlé přijetí „netransformační“ legislativy by znamenalo vyvolání extrémně vysokých transakčních nákladů, které by naše společnost ani neunesla. Tyto náklady by za nás žádný západní

či východní soused v žádném případě neplatil.

Další falešný mýtus se týká tvrzení, že „ekonomika předběhla právo“, že ekonomové nedbali na právníky. Musíme si ale uvědomit, že drtivá většina reformních opatření byla realizována prostřednictvím zákonů, a že byl každý významný liberalizační, deregulační a privatizační krok učiněn formou zákona. Spor o ekonomickou transformaci byl legitimním sporem. Byl sporem o její koncepci, o roli státu v ekonomice, o míru regulace či paternalismu, ale nebyl sporem o to, zda se mělo méně či více transformačních zásahů dělat zákonem, podzákonnou normou či „pouhým“ rozhodnutím exekutivy.

Jedna z tezí je spojena i s tvrzením, že se transformace zpomalila, že existuje transformační deficit, resp. „deficit tvorby legislativy“. Je nutné zdůraznit, že míra prosazení vládních návrhů zákonů v parlamentu závisí na míře podpory, kterou vláda v parlamentu má. Výsledky voleb nejsou náhodné, složení parlamentu proto odráží úspěšnost či neúspěšnost vládnutí. Ani koaliční vláda, vzniklá po volbách roku 1996, ani úřednická a ani menšinová

vláda, konstituovaná po mimořádných volbách roku 1998, potřebnou podporu neměly a nemají. Vzniklý deficit tvorby legislativy má proto objektivní důvod i nepříjemný dopad.

Pokud jde o již zmíněné lobbystické aktivity, ty vedou k distorzi zákonů směrem ke zvýhodňování organizovaných skupin sestavených z malého množství jedinců oproti většímu množství neorganizovaných „roztroušených“ jedinců, které podobné nátlakové možnosti vůči státu nemají. Vliv zájmových skupin postupně zesiluje, což se projevuje i v nedávných legislativních změnách (zákon o loteriích, telekomunikační zákon).

Zároveň se u nás objevuje i rychlý nárůst legislativy vertikálních vztahů, nárůst práva veřejného proti soukromému. Existuje i konflikt formálních a neformálních pravidel lidského chování.

Poté byl dán prostor pro otázky zúčastněných, které se týkaly jednak situace v Polsku a v Maďarsku, „deficitu“ legislativy v České republice, dále pak nákladů vstupu do Evropské unie, vymahatelnosti práva včetně fungování institucí, především soudů.